

امام زاده جعفر دامغان

دکتر حسن قره جانلو / عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

علی نجار»، و زیر این عبارت مرقوم شده است: «صاحب و ساعی این خیرات استاد محمد بن ... سفار دامغانی تحریرافی شهر ... سال اربع و ستین و ...» و ظاهراً سبعمائه می باشد. (۷)

قبر امام زاده که زیر صندوق قرار دارد، مرتفع و دور آن گجبری شده و بر روی آن سنگ سیاهی عمودی نصب شده و نسب امام زاده و سوره مبارکه توحید به خط کوفی بر آن نوشته شده است. در سمت مقابل دری که از آنجا داخل صحن امام زاده می شوند، بر روی کتیبه ای این عبارت نوشته شده: «هذا قبر الامام الهمام المقتول المقبول قره عین الرسول جعفر بن علی بن ... الی آخر... ۸۸۰». و از صحن که می خواهند داخل بقعه امام زاده شوند، در مدخل بقعه ایوانی است که در دو سمت آن تا زیر کتیبه های روی ایوان، کاشیکاری شده است و سمت جنوب بقعه دیوارهای آن با کاشی های سبز روشن و سرمه ای پوشیده شده است و طرف شمال بقعه تقریباً یک سوم آن با کاشی های بسیار ممتاز ... که مانند چینی و از جنس کاشیهای ازاره

تیموری بر آن نقر گردیده است. (۲)

بقعه این امام زاده مربع شکل و از هر طرف سیزده قدم «گیام» می باشد. در چهار بدنه بقعه که تقریباً ده ذراع ارتفاع آن است، هشت طاق مقرنس دار و بالای طاقها گنبدی وجود دارد. تمام ارتفاع چهار بدنه بقعه از کف زمین و هشت طاقما و گنبد روی آنها (از هر طرف) روی هم تقریباً هفده ذرع می باشد. (۵)

در بقعه امام زاده رو به جنوب و در میان بقعه صندوق مزار است که منبت کاری ممتازی شده و کتیبه های بسیاری دارد. (۶)

درازای صندوق سه متر و بیست سانتیمتر و بهنای آن ۱/۷۸ متر و ارتفاع آن یک متر و شصت سانتیمتر می باشد. بر یک طرف روی صندوق مزار، سوره مبارکه هل اتی و انا فتحنا و آیه الکرسی و ناده علی و صلوات بر چهارده معصوم علیهم السلام بالقابهم و لا فتی الاعلی لا سیف الا ذوالفقار نوشته شده و در سمت دیگر صندوق که مقابل در ورودی بقعه است نوشته شده: «عمل العبد الفقیر الحقیر المذنب المحتاج لعفو الله و غفرانه استاد نظام الدین بن استاد علی ابن

محل امام زاده

در مغرب شهر دامغان جنب برج چهل دختر دامغان و کنار جاده دامغان به سمتان بقعه ایست که به نام امام زاده جعفر معروف است. (۱)

نسب و شرح حال امام زاده

بر اساس کتیبه ای که در بقعه امام زاده مذکور موجود است چنین آمده: «هذا قبر الامام الهمام المقتول المقبول قره عین الرسول (ص) ... جعفر بن علی بن حسن بن علی بن عمر بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب (ع) سلام الله علیه». (۲)

مشخصات و معماری امام زاده

بقعه آجری امام زاده جعفر که دارای چهار دیوار طاقما دار و هشت طاق مقرنس و گنبد است از ابنیه دوره سلجوقی به شمار می رود که در ادوار بعد مرمت شده: (۳) ولی آجرهایی که در ایوان این بقعه نصب کرده اند، تاریخ ششصد و شصت و پنج (۶۰۵) هجری را دارا می باشد. روی دیوار این ایوان نیز سنگی است که فرمان شاهرخ

حرم حضرت رضا علیه السلام است و قسمتی از این خشتهای (اطراف) این بقعه بزرگتر و هشت ضلعی است... و بر روی این کاشی‌ها با خط نسخ به قلم خفی به فارسی و عربی اشعار و عباراتی نوشته شده است... روی بعضی دیگر کاشی‌ها صورت‌هایی همچون شیر و خورشید، قیل و گاو و سوار، مرد و زن با هم، دو زن، شیر، مرغابی، گرگدن، ماهی، صیاد ماهی، گرگ، خرگوش، مرد و پلنگ که سروی در میان آنهاست؛ گل و بوته و صورت چهار زن با هم و یک زن و پلنگ تنها و طیور و رویه دیده می‌شود. نقاشی و صانع این کاشی‌ها چینی یا هندی بوده است. بر روی یک کاشی هم که صورت شیر و خورشید بر آن رسم شده، این رباعی نوشته شده:

غم با لطف تو شادمانی گردد
عمر از نظر تو جاودانی گردد
گر باد به دوزخ برد از کوی تو خاک
آتش همه آب زندگانی گردد. (۹۱)

زاره دانشمند فرانسوی معتقد است: این کاشیها در اصل به کاخ مخروبه‌ای که در آن نزدیکی واقع بوده، تعلق داشته و بعد در آن بقعه که در حقیقت متناسب با تزیین آنها نبوده به کار برده شده است. (۱۰) در حال حاضر از آن همه کاشیهای گرانبها که ذکر آن گذشت، جز یک ردیف کوچک که در بالای مدخل بقعه نصب و دسترسی بدانها ممکن نبوده و کاشیهای غیر مصوری که در طرفین در ورودی است، چیز دیگری باقی نمانده است؛ به طوری که مردم می‌گفتند: در چند سال قبل عده‌ای شبانه کاشیهای نفیس بقعه را به سرعت برده و به بیگانگان فروخته‌اند. در مدخل بقعه امام زاده جعفر دو تخته سنگ سیاه مقابل یکدیگر قرار گرفته که بر سنگ سمت چپ مدخل مطالب زیر نوشته شد: لا اله الا الله، محمد رسول الله علی ولی الله، بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین، الحمد لله الذی خلق الانسان الطاعات و آمرهم بالخیرات والصلوه والسلام علی خیر خلقه محمد اشرف الموجودات و اله و اولاده المشرقیین بدلیل احادیث و الآیات... «ضمناً از شخصی به نام سراج الدوله والدین کیارستم بن المغفور کبابراهیم الحاجی الهزار جریبی یاد شده که در این بقعه بانی خیر بوده است. (۱۱)

معاون بقاع و اماکن متبرکه سازمان اوقاف و امور خیریه، از احداث مراکز فرهنگی در جوار بقاع و اماکن متبرکه خبر داد. نصرالله چمران، معاون بقاع و اماکن متبرکه سازمان اوقاف و امور خیریه، در گفت و گو با خبرنگار ایلنا، افزود: براساس سیاست جدید سازمان اوقاف و امور خیریه و تاکید ریاست سازمان برای غنی‌تر شدن ابعاد فرهنگی بقاع و اماکن متبرکه، از این پس در طراحی‌های

عمرانی و یا اصلاح آن، ابعاد فرهنگی بقاع و اماکن متبرکه غنی‌تر خواهد شد. وی افزود: طراحی‌های عمرانی فضاهای بقاع و اماکن متبرکه بر اساس نیاز اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و توان مالی بقاع و اماکن متبرکه ترسیم خواهد شد. چمران تصریح کرد: در طرح‌های عمرانی جدید سعی شده در کنار بقاع و اماکن متبرکه سالن مطالعه، سالن آمفی‌تئاتر کتابخانه طراحی شود تا مورد استفاده دانشجویان، دانش‌آموزان مردم قرار گیرد.

مراکز فرهنگی در جوار بقاع متبرکه

پژوهش‌های جهانی، نقش مذهب را در حرکت‌های جهانگردی غیرقابل انکار می‌داند؛ چرا که رشد مداوم جمعیت و افزایش تقاضای جهانگردی، افزایش چشمگیر حجم زیارت‌ها را در پی داشته است. جهانگردی عمیقاً ریشه در مذهب دارد، کلمه (Tourism)، برگرفته از کلمه لاتین (Tornus) و به معنای "تکلیف زوار به حرکت گرداگرد زیارتگاه" است.

انسان از دیرباز مکان‌هایی را مقدس دانسته و به‌منظور تأمین نیازها و خواسته‌های روحی، روانی و مادی خود به زیارت آن اماکن می‌شتافت؛ به‌همین دلیل اعتقادات و باورهای مذهبی یکی از مهمترین و کهن‌ترین انگیزه‌های گردشگری محسوب می‌شود. به‌طور کلی، ۴ کشور عربستان، ایران، عراق و سوریه قطب‌های گردشگری مذهبی جهان بوده و همگی در خاورمیانه واقع شده‌اند که سالانه ۳۰ تا ۳۵ درصد گردشگران بین‌المللی، به عنوان گردشگران زیارتی، به این کشورها سفر می‌کنند. در این میان، ایران با داشتن ۶ هزار امام زاده و بقاع متبرکه در شهرهایی که مذهب نقش برجسته‌ای در شکل‌گیری آنها داشته، هنوز در بخش توریسم زیارتی دارای مشکلات فراوانی است.

مشهد و قم با ۳ زیارتگاه مشهور بارگاه امام هشتم، حرم مطهر حضرت معصومه و مسجد جمکران، نقش مؤثری در تبدیل ایران به قطب زیارتی دارند. از این رو، هنگامی که گردشگران زیارتی به ایران سفر می‌کنند حتماً این دو شهر را مقصد خود قرار می‌دهند.

نقش مذهب در گردشگری

۱. تاریخ تونس، ص ۳۲۷.
۲. مستوفی‌الامان، ج ۲، ص ۵۵، بذایع الانساب، ص ۱۹.
۳. فهرست بناهای تاریخی و اماکن باستانی ایران، ص ۲۱۴.
۴. سه سفرنامه، تهران، مرو، مشهد، ص ۱۶۰.
۵. مطلع الشمس، ج ۴، ص ۲۷۲.
۶. تاریخ تونس، ص ۳۲۷.
۷. مطلع الشمس، ج ۲، ص ۲۷۲.
۸. تاریخ تونس، ص ۳۲۷.
۹. مطلع الشمس، ج ۳، ص ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴.
۱۰. معانی اسلامی ایران، دوره اول، ص ۲۲۲.
۱۱. تاریخ تونس، ص ۳۲۲-۳۲۳.